

DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2025-52-60>

УДК 657.471

Кібиш Олександра Олександрівна
здобувач вищої освіти третього
освітньо-наукового рівня «доктор філософії»,
Державний податковий університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9059-9250>

Oleksandra Kibysh
State Tax University

АУДИТ РОЗРАХУНКІВ З ПОСТАЧАЛЬНИКАМИ, ПОКУПЦЯМИ ТА ЗАМОВНИКАМИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ОЦІНКИ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА

AUDIT OF SETTLEMENTS WITH SUPPLIERS, BUYERS AND CUSTOMERS AS A TOOL FOR ASSESSING THE FINANCIAL CONDITION OF AN ENTERPRISE

Анотація. У статті досліджується роль аудиту розрахунків з постачальниками, покупцями та замовниками як важливого інструменту для оцінки фінансового стану підприємства. Аудит розрахунків забезпечує не лише підтвердження достовірності фінансової звітності, але й виявлення потенційних ризиків, що можуть вплинути на ефективність управлінських рішень. Розглянуто основні етапи аудиту, включаючи планування, виконання та оформлення результатів перевірки. Визначено джерела інформації, такі як первинні документи і бухгалтерські реєстри, та об'єкти перевірки, що охоплюють всі господарські операції підприємства. Підкреслено значення своєчасного виявлення проблем в обліку розрахунків для покращення фінансового планування та управління. Зокрема, аудит допомагає забезпечити відповідність облікової політики вимогам законодавства, що є критично важливим для стабільного функціонування підприємства в умовах динамічного ринку. Висновки свідчать про те, що систематичний аудит розрахунків сприяє підвищенню прозорості фінансових операцій і зменшенню ризиків фінансових втрат.

Ключові слова: аудит, розрахунки, дебіторська заборгованість, кредиторська заборгованість, фінансовий стан, постачальники, покупці, замовники.

Summary. The article explores the role of auditing settlements with suppliers, buyers, and customers as a crucial tool for assessing a company's financial position. The audit of settlements not only verifies the accuracy of financial statements but also helps identify potential risks that may affect the efficiency of management decisions. Given the growing complexity of business transactions and the increasing regulatory requirements, a comprehensive and systematic audit plays a vital role in ensuring financial stability. The study examines the key stages of the audit process, including planning, execution, and documentation of results. The planning phase involves defining the audit objectives, assessing risks, and developing an audit program that outlines the scope and methodology of the audit. The execution stage includes detailed verification of accounting records, reconciliation of balances, and analysis of financial documents to detect discrepancies or irregularities. The final stage involves summarizing the findings, preparing an audit report, and formulating recommendations for improving financial management and internal controls. The article highlights the primary sources of information used in the audit, such as primary financial documents, accounting registers, and contractual agreements. It also identifies the main objects of verification, covering all financial transactions related to settlements with counterparties. Particular attention is given to detecting overdue payments, unrecorded liabilities, and discrepancies between accounting data and actual financial flows. The study underscores the importance of timely identification of issues in settlements, as such problems can lead to liquidity shortages, distort financial planning, and negatively impact decision-making. Furthermore, the article emphasizes that audit procedures ensure compliance with applicable accounting standards and legal requirements. Adherence to regulatory norms is critical for businesses operating in a dynamic and competitive market, as non-compliance can result in financial penalties and reputational risks. In this context, systematic audits contribute to strengthening financial discipline and improving corporate governance.

Keywords: audit, calculations, accounts receivable, accounts payable, financial condition, suppliers, buyers, customers.

Постановка проблеми. В умовах нестабільної економіки та посилення конкуренції на ринку, ефективне управління фінансовими ресурсами є ключовим фактором успішної діяльності підприємства. Важливу роль у цьому процесі відіграє своєчасний та якісний аудит розрахунків з постачальниками, покупцями та замовниками. Незважаючи на існуючі методики та стандарти аудиту, на практиці часто виникають проблеми, пов'язані з недосконалістю обліку, відсутністю чітких механізмів контролю та недостатньою кваліфікацією персоналу.

Недостовірні дані про стан розрахунків може призвести до прийняття неефективних управлінських рішень, збільшення дебіторської та кредиторської заборгованостей, виникнення фінансових втрат та, як наслідок, погіршення фінансового стану підприємства. Крім того, невідповідність обліку розрахунків вимогам законодавства може спричинити штрафні санкції та інші негативні наслідки.

Таким чином, існує нагальна потреба у дослідженні сучасних проблем та розробці практичних рекомендацій щодо удосконалення аудиту розрахунків з постачальниками, покупцями та замовниками, що дозволить підвищити його ефективність як інструменту оцінки та покращення фінансового стану підприємства. Це обумовлює актуальність обраної теми дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання аудиту розрахунків з постачальниками, покупцями та замовниками досліджувалися багатьма вітчизняними та зарубіжними вченими та практиками. Зокрема, у працях таких авторів, як Меліхова Т.О. та Шарко Д.М. [1], Мулик Я.І. [2], Немченко В.В. та Редько О.Ю. [3], Банера Н.П. та ін. [4], Оляднічук Н.В. [5], а також Яцук О.Й. [6] розглядаються різні аспекти організації та проведення аудиту дебіторської та кредиторської заборгованості, аналізуються методи оцінки ризи-

ків та розробляються рекомендації щодо покращення фінансового управління підприємством. Однак, незважаючи на значний обсяг досліджень, питання удосконалення методології аудиту розрахунків, особливо в умовах нестабільної економічної ситуації, залишаються актуальними та потребують подальшого вивчення.

Мета статті. Дослідження теоретичних і практичних аспектів аудиту розрахунків з постачальниками, покупцями та замовниками, а також розробка рекомендацій щодо підвищення ефективності його проведення для покращення фінансового стану підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аудит розрахунків з постачальниками, покупцями та замовниками є важливим інструментом оцінки фінансового стану підприємства. В умовах динамічного розвитку бізнес-середовища та зростаючих вимог до фінансової звітності особливого значення набуває забезпечення достовірності даних, що відображають стан розрахунків. Системний підхід до аудиту дозволяє не лише перевірити правильність ведення обліку, а й виявити потенційні ризики, які можуть вплинути на стабільність підприємства. У цьому дослідженні розглянуто основні аспекти аудиту розрахунків, його етапи та роль у формуванні ефективної фінансової політики компанії.

Аудит розрахунків є поетапним процесом, кожна стадія якого виконує важливу роль у забезпеченні точності та достовірності фінансових даних (табл.1). Спочатку проводиться ретельне планування, що дозволяє визначити основні напрями перевірки, оцінити можливі ризики та розподілити ресурси для досягнення максимальної ефективності аудиторських процедур. На цьому етапі формується стратегія перевірки, визначаються ключові показники, що потребують особливої уваги, та розробляється графік проведення аудиту [1, с. 30].

Таблиця 1 – Основні етапи аудиту розрахунків з постачальниками, покупцями та замовниками

Етап аудиту	Опис	Мета
1. Планування	Визначення обсягу аудиту, розробка стратегії та графіка перевірки.	Ефективне використання ресурсів, визначення ключових ризиків та забезпечення повноти охоплення перевіркою.
2. Збір доказів	Отримання та аналіз інформації з первинних документів, облікових реєстрів, договорів та інших джерел.	Підтвердження достовірності даних, виявлення помилок та невідповідностей.
3. Оцінка та аналіз	Аналіз отриманих даних, оцінка фінансового стану підприємства, виявлення проблемних зон та розробка рекомендацій.	Формування об'єктивної оцінки фінансового стану, розробка заходів для покращення обліку та управління розрахунками.
4. Формування висновку	Підготовка аудиторського звіту з висновками та рекомендаціями щодо покращення системи обліку розрахунків.	Надання користувачам фінансової звітності інформації про стан розрахунків та можливі шляхи покращення.

Джерело: розроблено автором

Після цього здійснюється збір доказів, що включає аналіз фінансових документів, договорів та облікових реєстрів. Цей етап дозволяє виявити можливі розбіжності, неточності чи порушення у веденні розрахунків, що можуть вплинути на фінансову стабільність підприємства. Наступною стадією є детальна оцінка та аналіз отриманих даних, що допомагає виявити проблемні зони та розробити рекомендації щодо оптимізації облікових процесів. Завершальним етапом є складання аудиторського звіту, який містить висновки про стан розрахунків, а також пропозиції щодо їх удосконалення, сприяючи покращенню фінансового управління підприємством [2, с. 106].

Аудит розрахунків базується на використанні різноманітних джерел інформації, які забезпечують об'єктивність та достовірність перевірки. Одним із ключових джерел є первинні документи, зокрема договори, рахунки-фактури, накладні та акти виконаних робіт. Вони містять важливу інформацію про фінансові зобов'язання підприємства, умови співпраці з контрагентами та підтверджують фактичне здійснення господарських операцій. Аналіз цих документів дозволяє аудиторам виявити можливі розбіжності між обліковими даними та реальними фінансовими потоками.

Окрім первинних документів, вагоме значення мають бухгалтерські реєстри, фінансова звітність та облікові програми. Бухгалтерські реєстри дозволяють простежити історію операцій, перевірити коректність відображення сум у балансі та фінансових звітах. Використання сучасних програмних комплексів для обліку дає змогу швидко аналізувати великі масиви даних, що підвищує ефективність аудиту. Додатково аудитори можуть

залучати інформацію з банківських виписок, податкових декларацій та внутрішніх управлінських звітів підприємства, що сприяє повнішому аналізу фінансового стану.

Комплексний підхід до збору та аналізу інформації дозволяє аудиторам не лише підтвердити достовірність розрахунків, а й виявити потенційні ризики, пов'язані з фінансовими операціями. Різноманітність джерел забезпечує повноту перевірки, допомагаючи своєчасно ідентифікувати помилки або порушення в облікових процесах. Завдяки цьому аудит сприяє підвищенню прозорості фінансової діяльності підприємства та зміцненню його фінансової стабільності [3, с. 540].

На рисунку 1 представлена кругова діаграма, що наочним чином ілюструє процентне співвідношення використання різних джерел інформації, що застосовуються під час аудиту розрахунків з постачальниками, покупцями та замовниками. Кожен сектор діаграми відповідає певному джерелу даних. Це дозволить оцінити, який вклад кожне джерело вносить у загальний процес перевірки, а також виявити, які джерела є найважливішими для забезпечення достовірності та повноти аудиторської перевірки.

Основні об'єкти перевірки в межах аудиту розрахунків охоплюють ключові аспекти фінансової діяльності підприємства, які безпосередньо впливають на його ліквідність, фінансову стабільність та відповідність облікової політики законодавчим вимогам. Системний підхід до аналізу цих об'єктів дозволяє виявити потенційні ризики, забезпечити контроль за виконанням зобов'язань і сприяти підвищенню ефективності фінансового управління [4, с. 504].

Рисунок 1 – Джерела інформації для аудиту розрахунків з постачальниками, покупцями та замовниками

Джерело: розроблено автором

Розрахунки з постачальниками є одним із важливих напрямів аудиту, оскільки вони відображають зобов'язання підприємства перед контрагентами. Основна увага приділяється перевірці правильності обліку кредиторської заборгованості, відповідності сум у бухгалтерському обліку та реальним договірним умовам, а також своєчасності виконання фінансових зобов'язань. Аналізуються акти звірки взаєморозрахунків, умови оплати та наявність прострочених платежів, що може свідчити про фінансові труднощі підприємства або неефективне управління грошовими потоками.

Розрахунки з покупцями та замовниками включають перевірку дебіторської заборгованості, що є важливим показником фінансової дисципліни контрагентів і загального стану розрахунків підприємства. Аудитори оцінюють реальність боргів, їхню строковість, наявність прострочених платежів та ймовірність їх повернення. Важливим етапом є аналіз договірних умов щодо оплати, контроль за виконанням зобов'язань контрагентами та виявлення ризиків неповернення коштів, що може призвести до фінансових втрат. Додатково розглядається необхідність створення резерву сумнівних боргів, що дозволяє знизити фінансові ризики.

Розрахунки за внутрішніми операціями передбачають перевірку взаєморозрахунків між структурними підрозділами підприємства. Внутрішні розрахунки можуть стосуватися передачі товарів, виконання робіт або надання послуг у межах однієї компанії. Аудитори аналізують правильність відображення таких операцій в обліку, відповідність фінансових показників внутрішнім управлінським звітам та ефективність системи контролю внутрішніх розрахунків. Це дозволяє вчасно виявити можливі помилки або несистемні операції, які можуть впливати на загальну фінансову звітність.

Таблиця 2 містить ілюстративні дані щодо структури дебіторської заборгованості, її строковості та рівня повернення боргів, що допомагає оцінити загальний стан розрахунків із покупцями та замовниками [5, с. 86].

Проблеми в обліку розрахунків можуть суттєво впливати на достовірність фінансової звітності та фінансову стабільність підприємства. Однією з найпоширеніших помилок є неправильне відображення первинних документів, що призводить

до викривлення інформації про зобов'язання та дебіторську заборгованість. Також часто зустрічаються помилки у проведенні господарських операцій, зокрема неправильна кореспонденція рахунків або некоректне визначення дати визнання доходів і витрат. Ще однією серйозною проблемою є несвоечасне відображення розрахунків, що може спричинити розбіжності між обліковими даними та фактичними фінансовими потоками.

Додатково, значну загрозу для ефективного управління розрахунками становить відсутність аналітичного обліку, що ускладнює моніторинг дебіторської та кредиторської заборгованості. Це може сприяти накопиченню прострочених платежів і зниженню контролю за виконанням договірних зобов'язань. Крім того, недостовірна інформація у фінансовій звітності може ввести в оману як внутрішніх користувачів (керівництво, власників), так і зовнішніх (інвесторів, кредиторів, контролюючі органи), що створює ризики фінансових санкцій або погіршення репутації підприємства. На рисунку 2 представлена гістограма, що демонструє частоту виникнення цих помилок, дозволяючи візуально оцінити їхню поширеність [6, с. 127].

Для вирішення зазначених проблем необхідно впроваджувати автоматизовані системи обліку, які зменшують ризик помилок і підвищують оперативність обробки даних. Важливим інструментом контролю є регулярна інвентаризація розрахунків, що дозволяє виявити невідповідності та виправити їх у найкоротші терміни. Також слід інвестувати у підвищення кваліфікації персоналу, особливо бухгалтерів та фінансових менеджерів, щоб мінімізувати людський фактор у помилках обліку. Нарешті, необхідно посилити внутрішній контроль за розрахунками, що включає встановлення чітких процедур перевірки документів, своєчасний аналіз звітності та проведення незалежних аудитів. Застосування цих заходів сприятиме підвищенню точності облікових даних і фінансової прозорості підприємства.

Висновки. Аудит розрахунків з постачальниками, покупцями та замовниками є не лише необхідним для виявлення помилок та розбіжностей в обліку, але й для прогнозування можливих фінансових ризиків, що можуть вплинути на стабільність бізнесу. Використання різноманітних джерел інформації, таких як первинні документи,

Таблиця 2 – Приклад аналізу дебіторської заборгованості

Покупець	Сума заборгованості (грн)	Термін заборгованості (дні)	Оцінка ризику неповернення	Заходи щодо стягнення
Компанія А	150 000	60	Середній	Претензійний лист
Компанія Б	80 000	90	Високий	Судовий позов
Компанія В	50 000	30	Низький	Телефонний дзвінок

Джерело: розроблено автором

Рисунок 2 – Типові помилки в обліку розрахунків з постачальниками, покупцями та замовниками

Джерело: розроблено автором

бухгалтерські реєстри, фінансова звітність та облікові програми, дозволяє отримати об'єктивну картину фінансового стану та виявити потенційні слабкі місця в управлінні розрахунками.

Запровадження автоматизованих систем обліку та регулярний контроль за розрахунками сприятиме зниженню кількості помилок, зокрема непра-

вильного відображення первинних документів і порушення термінів розрахунків. Підвищення ефективності фінансового управління забезпечить зменшення ризиків, пов'язаних із простроченими платежами та невиконанням зобов'язань, що в кінцевому підсумку впливатиме на стабільність і прозорість фінансової звітності підприємства.

Список використаних джерел:

1. Меліхова Т.О., Шарко Д.М. Удосконалення обліку та аудиту розрахунків з покупцями на підприємстві. Запоріжжя, 2020. С. 30–36.
2. Мулик Я.І. Стан та перспективи розвитку аудиту розрахунків з постачальниками та підрядниками. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2018. № 2. С. 106–115.
3. Немченко В.В., Редько О.Ю. Аудит (Основи державного, незалежного професійного та внутрішнього аудиту): підручник. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 540 с.
4. Банера Н.П., Гелей Л.О., Пилипенко С.М., Мороз В.П. Облік і аудит: навч. посібник / за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. О.І. Скаско. Львів, 2017. 504 с.
5. Оляднічук Н.В. Удосконалення обліку та аудиту розрахунків із постачальниками та підрядниками. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2021. № 47. С. 86–92. URL: <http://www.vestnik-econom.mgu.od.ua/journal/2021/47-2021/12.pdf> (дата звернення: 15.02.2025).
6. Ящук О.Й. Облік розрахунків з постачальниками та шляхи його вдосконалення. Економічний розвиток держави, регіонів і підприємств: матер. II міжнар. наук.-практ. конф., м. Одеса, 9–10 листопада 2018 р. Одеса : Молодий вчений, 2018. С. 127–130.

References:

1. Melikhova T. O., Sharko D. M. (2020) Udoskonalennia obliku ta audytu rozrakhunkiv z pokupciamy na pidpriemstvi [Improvement of accounting and auditing of settlements with customers at the enterprise]. Zaporizhzhia: Zaporizhzhia State University, pp. 30–36. (in Ukrainian)
2. Mulyk Ya. I. (2018) Stan ta perspektyvy rozvytku audytu rozrakhunkiv z postachalnykamy ta pidryadnykamy [State and perspectives of the development of audit of settlements with suppliers and contractors]. *Ekonomika. Finansy. Menedzhment: aktualni pytannia nauky i praktyky – Economics. Finance. Management: Current issues of science and practice*, no. 2, pp. 106–115. (in Ukrainian)
3. Nemchenko V. V., Redko O. Yu. (2012) Audit (Osnovy derzhavnoho, nezalezhnogo profesiiinoho ta vnutrishnoho audytu) [Audit (Fundamentals of state, independent professional and internal audit)]. Kyiv: Tsentр uchbovoi literatury, 540 p. (in Ukrainian)
4. Banera N. P., Helei L. O., Pylypenko S. M., Moroz V. P. (2017) Oblik i audyt: navch. posibnyk / za zah. red. d-ra ekn. nauk, prof. O. I. Skasko. [Accounting and auditing: textbook]. Lviv: Lviv State University, 504 p. (in Ukrainian)

5. Oliadnichuk N. V. (2021) Udoskonalennia obliku ta audytu rozrakhunkiv iz postachalnykamy ta pidryadnykamy [Improvement of accounting and auditing of settlements with suppliers and contractors]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu – Scientific Bulletin of the International Humanitarian University*, no. 47, pp. 86–92. Available at: <http://www.vestnik-econom.mgu.od.ua/journal/2021/47-2021/12.pdf> (in Ukrainian)

6. Yashchuk O. Y. (November 9–10, 2018) Oblik rozrakhunkiv z postachalnykamy ta shliakhy yoho vdoskonalennia [Accounting for settlements with suppliers and ways to improve it]. *Ekonomichnyi rozvytok derzhavy, rehioniv i pidpriemstv: mater. II mizhnar. nauk.-pract. konf. Odesa*. Pp. 127–130. (in Ukrainian)

Стаття надійшла до редакції 14.02.2025